

# RAZIŠČITE

## PRIPRAVA

Morda bi bilo dobro za ta del pripraviti PowerPoint / [Prezi](#) / [Canva](#) predstavitev, saj se velik del seje opira na analizo vizualne vsebine. Razmislite tudi o tem, da primere, predlagane v tem razdelku priročnika, prilagodite vprašanjem, ki so bolj znane vašemu občinstvu. Na primer, če ste slovenski učitelj, ki poučuje slovenske učence, poskusite najti nekaj primerov iz slovenskega javnega diskurza, da ponazorite neko točko. Bolj kot so primeri priljubljeni, bolje boste sporočili sporočilo.

Še ena ideja za pripravo: pripravite kratek kviz (največ 3 vprašanja) v [Kahoot](#) ali vprašanja z [Mentimeter](#), da vključite udeležence v temo. Kviz je lahko motivacijsko orodje in orodje za preverjanje njihovega obstoječega znanja o dezinformacijah.

Primeri vprašanj:

1. Kaj je značilno za dezinformacije?
  - A. So vedno napačne.
  - B. Nanje naletimo le na internetu.
  - C. So nenamerne.
  - D. Ustvarjene so za zabavo.
2. Katere od spodnjih lastnosti se nanašajo na napačne informacije?
  - A. Vsebina je zmanipulirana namerno in z namenom škodovati.
  - B. Objavljene informacije so zasebne.
  - C. Napake so nenamerne (netočni opisi fotografij, datumi, prevodi ...)
  - D. Ustvarjene so iz osebnega ali poslovnega interesa.

## PREDSTAVITE CILJ SEJE

Cilj seje je konceptualizirati dezinformacije kot pojav, ki vpliva na naše življenje in odločitve, ter razmisliti o njihovi naravi: kaj so, od kod prihajajo, kdo jih ustvarja in zakaj?

Da bi lažje vključili učence v sejo in postavili skupna pričakovanja o tem, kaj se bodo naučili, bi bil dober pristop postavljanje vprašanj o dezinformacijah in kategorizacija njihovih odgovorov. Da bi to storili, lahko uporabimo skupinsko delo, kjer morajo učenci zbrati svoje ideje v skupinah; lahko je individualno delo, kjer vsak udeleženec zapiše svoje ideje. Dejavnosti so lahko naslednje:

- Naštejejo naj primere dezinformacij.
- Primere naj razvrstijo glede na temo.

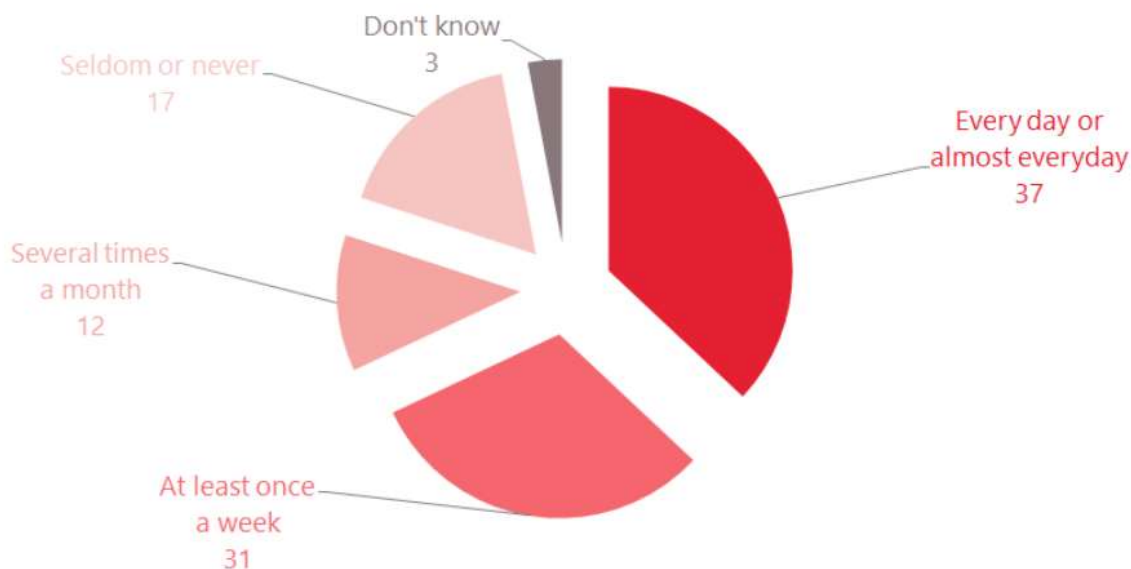
*Najverjetneje se bodo primeri nanašali na identiteto, denar, socialne prejemke, zdravje, tehnologijo itd.*

- Kje naletimo na dezinformacije? V kakšni obliki (video, članki, objave, itd.)?
- Zakaj ljudje širijo dezinformacije?

*Najverjetneje se bodo odgovori nanašali na "širjenje interesov": (geo-) političnih, finančnih, poslovnih, socialnih. Poskrbite, da bodo učenci vodeni, da ločijo med namerno in nenamerno dezinformacijo. Da bi poudarili to razlikovanje, jih vprašajte: Kdo širi dezinformacije? Če se učenci ne odzovejo ustrezno, jih vprašajte: Kdo je tukaj delil dezinformacijske materiale in se tega zavedel šele kasneje? (Morda boste morali tudi sami dvigniti roko).*

- Vprašajte, kako pogosto učenci mislijo, da so naleteli na dezinformacije. Za ponazoritev uporabite naslednji (ali podoben) graf:

**Q2** How often do you come across news or information that you believe misrepresent reality or is even false?  
(% - EU)



Base: All Respondents (N=26,576)

## KONCEPTUALIZIRANJE DEZINFORMACIJ: DEFINICIJE

Pred razkritjem uradne definicije naj udeleženci pripravijo svoje primere definicij. Po tej začetni vaji predlagajte naslednjo definicijo:

*“Dezinformacija je preverljivo napačna ali zavajajoča informacija, ki je ustvarjena, predstavljena in razširjena za gospodarsko korist ali namerno zavajanje javnosti in lahko povzroči javno škodo. Javna škoda vključuje grožnje demokratičnim političnim in političnim procesom ter javnim dobrinam, na primer varovanju zdravja državljanov EU, okolja ali varnosti. Dezinformacije ne vključujejo napak v poročanju, satire in parodije ali jasno opredeljenih pristranskih novic in komentarjev.”* (Visoka strokovna skupina Komisije EU, 2019)<sup>1</sup>.

**!!!** Poudarite razliko v primerjavi z razširjenim konceptom “lažnih novic”. Ta izraz je znan predvsem po tem, da ga politiki uporabljajo za opisovanje tiskovnih agencij, s katerimi se ne strinjajo. Prazen je vsebine, ponižujoč in večinoma velja za šalo. Uporaba izraza “lažne novice” “postaja mehanizem, s katerim lahko močni zaobidejo, omejijo, spodkopavajo in pritiskajo na neodvisne medije”<sup>2</sup>. EU in evropske države kot ustrezen koncept večinoma uporabljajo “dezinformacije”.

**V skupini razmislite o definiciji:**

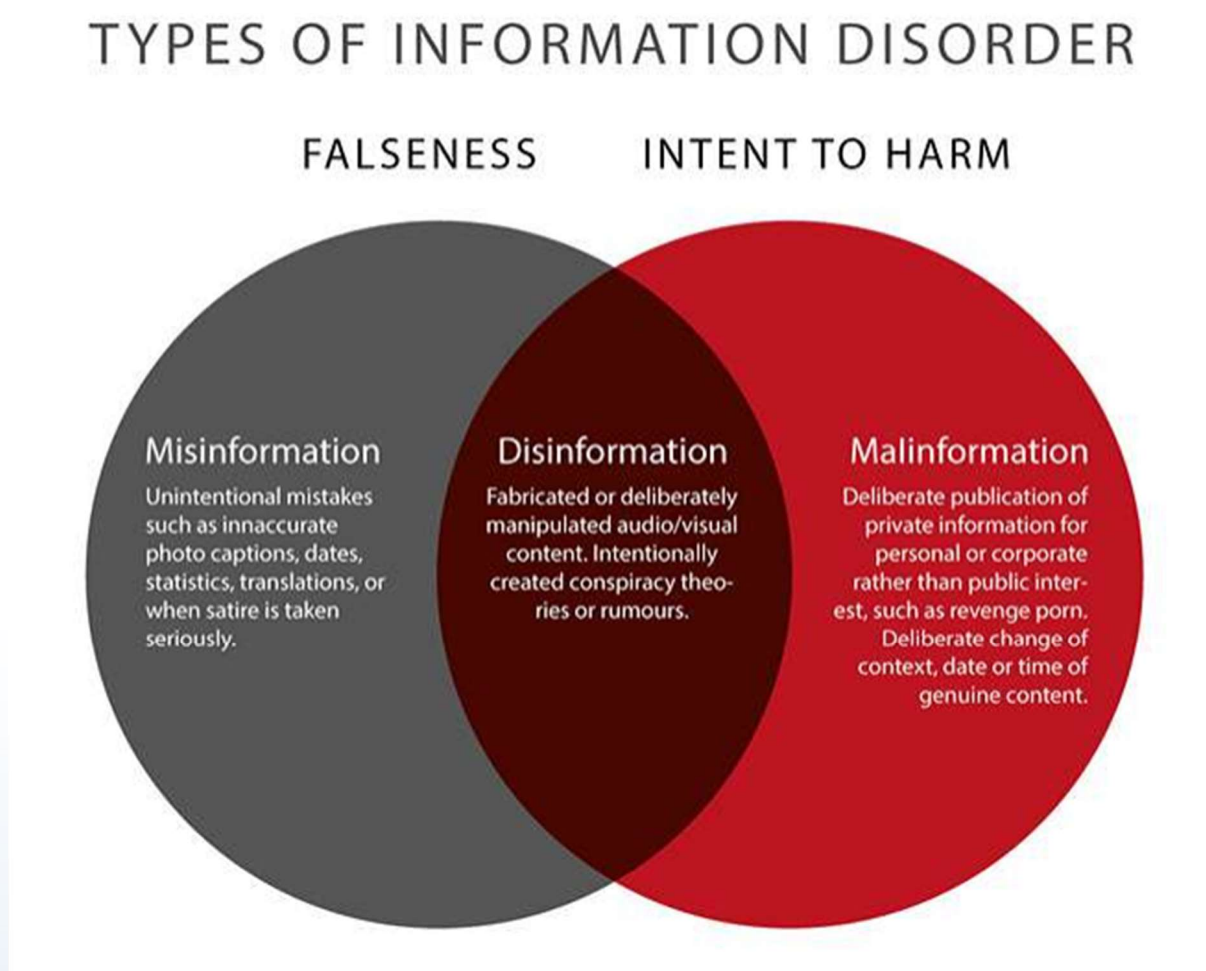
- Priporočena vprašanja:

<sup>1</sup> Komisija EU, ‘Tackling Online Disinformation’, 2019, prenešeno 19.4.2020, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>.

<sup>2</sup> Claire Wardle in Hossein Derakhshan, ‘Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making’, Council of Europe, 2017 Strasbourg, str. 5.

- Kakšna je vloga *nenamernih* dejanj širjenja dezinformacij? Ali so odgovorna za dezinformacije ali žrtve le-teh?
- Opcijska vprašanja:
  - Kaj pomeni preverljivo napačno? Razprava naj bi se omejila na (med drugimi): izmišljena in neresnična dejstva, selektivna ali delna izbira dejstev in trditev, tako da bi bila ovirana razlaga, izmišljena ali neresnična dejstva o kontekstu.
  - Kako dezinformacije povzročajo javno škodo? Učenci naj poiščejo primere.
  - Kakšna vrsta dejavnosti je izključena iz opredelitve? Kako se vloga medijev nanaša na to definicijo?

To razpravo uporabite kot uvod v predstavitev **konceptualnega okvira "informacijske motnje"** (Wardle, 2017; Wardle & Derakshan, 2017)<sup>3</sup>, ki opredeljuje tri vrste napačnih in / ali škodljivih informacij:



- **Napačne informacije (Misinformation):** nenamerne napake, npr. nenatančni opisi fotografij, datumi, statistike, prevodi ali ko je satira predstavljena kot nekaj resnega;
- **Dezinformacija (Disinformation):** izdelana ali namerno manipulirana avdio / vizualna vsebina, namenoma ustvarjene teorije zarote ali govornice;

<sup>3</sup> ibid.

- **Zlonamerne informacije (Malinformation):** namerno objavljane zasebnih podatkov za osebne ali korporativne in ne javne interese (kot je maščevalna pornografija), namerno spreminjanje konteksta, datuma ali časa pristne vsebine.

!!! **Neresničnost (napačne informacije)** v kombinaciji s škodnim naklepom (*zlonamerne informacije*) rezultirajo v *dezinformacijah*.

V skupini razmislite o definiciji s pomočjo primerov. Mejo je včasih zelo težko določiti, zato bodite prožni glede tega, kateri primer spada v katero kategorijo.

Še ena predlagana dejavnost: učenci naj novice prejšnjega tedna spremenijo v napačne informacije, dezinformacije in zlonamerne informacije.

Delajo naj v skupinah in v omejenem času. Na koncu vsak predstavi svoje "novice", drugi pa naj jih pokomentirajo.

## KONCEPTUALIZIRANJE DEZINFORMACIJ: KATEGORIZACIJA

Predlagajte naslednjo kategorizacijo napačnih in dezinformacij<sup>4</sup>, nato pa v skupini razmislite o njej na podlagi primerov:

- **Satira ali parodija:** brez namena povzročiti škodo, vendar s potencialom, da se norčuje.

The screenshot shows a web browser with the address bar displaying 'tatersgonnate.com/nancy-pelosi-says-trump-must-apologize-to-iran-or-else/'. The website has a dark navigation bar with 'HOME', 'ABOUT US', and 'PRIVACY POLICY'. The main headline reads 'Nancy Pelosi Says Trump Must Apologize To Iran 'Or Else''. Below the headline, the author is listed as 'Flagg Eagleton' and the title of the piece is 'Pelosi Satire with Mayonnaise'. The text of the article begins with: 'Nancy Pelosi has really outdone herself this time. In what can only be described as a drunken rant, the commie Speaker of the House demanded that President Trump apologize to the Iranians for killing one of their generals "or else." What does she mean by "or else?" from the rest of the rant, we couldn't really tell:'. A quote from the article is highlighted in a red box: 'I have a great relationship with the Iranians. Probably better than anyone. I know them and have dealt with them on many, many occasions. There's probably nobody better, more qualified to talk to them and you know, we're going to go and see what we can do to be the United States of American and talk to them because we're looking at those things and we're also looking at other things.'

<sup>4</sup> Claire Wardle, 'Fake News. It's Complicated', First Draft, 2017, prenešeno 17.4.2020, <https://firstdraftnews.org/latest/fake-news-complicated/>; primeri iz: Alexandre Alaphilippe, Roman ... 'Face to Face Training for Educators: The Conceptual Background of Disinformation', EU DisinfoLab, 2020, Zalec.



- V ZDA je temu verjelo tako veliko medijev, da je ameriški preveritelj dejstev Snopes moral potrditi, da ni resnična novica.<sup>5</sup>
- Opozorite na ime spletne strani in pojasnilo, da gre za satiro.
- Razmislite o tem, kdo je tu odgovoren za dezinformacije. Ali lahko krivimo nekoga, ki je pojasnil, da gre za šalo?
- Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.

- **Zavajajoča vsebina:** zavajajoča uporaba informacij za opredelitev vprašanja ali posameznika.

Home Archives Cartoons About Search Login Subscribe Donate More ▼

Archives Home → Articles

Email | Print | 162 Comments | Facebook | Twitter | Share

December 16, 2019

## The Ground Zero Mosque Project Is Back

By Pamela Geller

The news was buried under two dense paragraphs and five large photos in [an article](#) in New York YIMBY about a different project: "Construction has also yet to begin on 51 Park Place, which is slated to become a 71-foot-tall, 16,000-square-foot Islamic cultural center." The infamous Ground Zero Mosque project, a long buried effort to build a triumphal mosque at the site of the worst jihad terror attack in American history, is back.

Construction has yet to begin, but it will: the shady developer behind the Ground Zero Mosque scheme, Sharif El-Gamal, has been working to build this sinister structure for years.

**Recent Articles**

- Our Russia Collusion Nightmare: All Hillary's Fault?
- Greta Thunberg's Fantastic Voyage for Socialism Exemplifies the Failures of Socialism
- The Impeachment Show Trial
- After Trump and Boris Wins: Rectification of Names
- Donald Trump and Jewish

- V resnici je v načrtu izgradnja "nebotičniškega stanovanjskega kompleksa, ki bo vključeval muslimanski kulturni center in molilnico"<sup>6</sup>.
- Kakšna je stopnja namere v tem primeru?
- Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi. Poudarite terminologijo članka kot instrument za opredelitev projekta: "zlovešči projekt", "zmagoslavna mošeja", "zakopani podatki".

<sup>5</sup> David Mikkelsen, 'Did Nancy Pelosi Say Trump Must Apologize to Iran 'Or Else'?', Snopes, 2020, prenešeno 19.4.2020, <https://www.snopes.com/fact-check/trump-apologize-to-iran/>.

<sup>6</sup> Bethania Palma, 'Is the 'Ground Zero Mosque' Project Back?', Snopes, 2019, prenešeno 19.4.2020, <https://snopes.com/fact-check/muslim-community-center/>.

- **Lažno predstavljanje:** ko se lažni viri predstavljajo kot pristni.



- Ta članek, ki je lažno trdil, da je "Emmanuela Macrona med francoskimi predsedniškimi volitvami 2017 podprla Savdska Arabija", je bil objavljen na "LeSoir.info", lažni spletni strani, ki se je pretvarjala, da je spletna stran belgijskega časopisa Le Soir. Prava spletna stran za Le Soir je "LeSoir.be".
  - Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.
  - Kaj bi lahko posameznik storil za preverjanje pristnosti spletnega mesta?
- **Potvorjena vsebina:** vsebina novic je 100% lažna, zasnovana tako, da vara in dela škodo.



- Ta članek trdi, da je papež Frančišek med ameriškimi predsedniškimi volitvami leta 2016 podprl kandidaturo Donalda Trumpa, kar je 100% lažno.
- Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.
- Kaj bi lahko bili motivi za to vsebino?

- **Lažna povezava:** kadar naslovi, vizualni deli ali naslovi ne podpirajo vsebine.

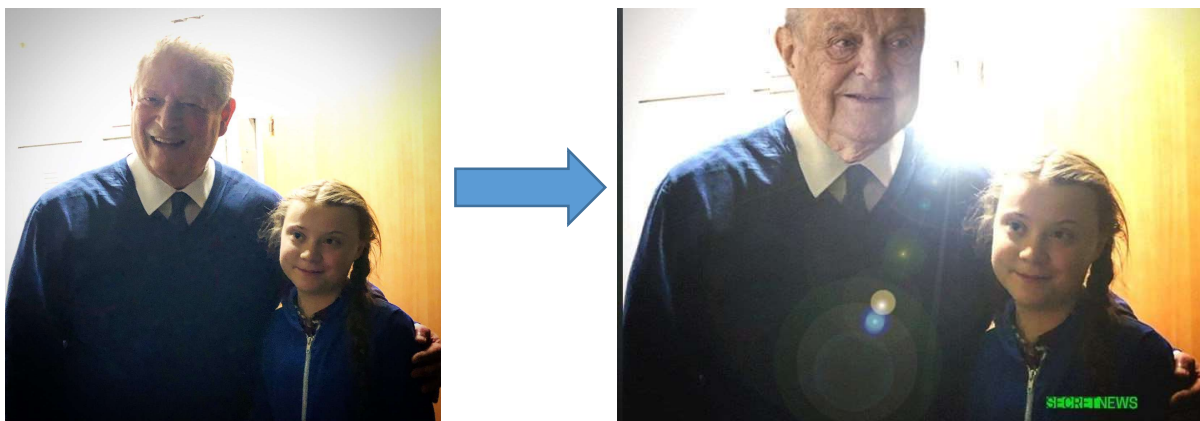


- Ta članek je naslovljen: „Jug Španije: begunci prihajajo na obalo - kopalci v strahu“. Vendar vsebina članka ne ponavlja trditve o "kopalcih v strahu" in vključuje videoposnetek, ki kaže, da kopalcev sploh ni bilo strah beguncev.
  - Kako ste se počutili, ko ste videli fotografijo?
  - Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.
- **Lažni kontekst:** ko se pristna vsebina deli z lažnimi kontekstualnimi informacijami.



- Ta tvit lažno namiguje, da gre za sliko "otroka, ki so ga ameriške oblasti pridržale, ker je nezakonit migrant". V resnici je bila fotografija posneta med demonstracijami proti imigracijski politiki Trumpove administracije in otrok sploh ni bil pridržan.
- Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.
- Katere teme so obravnavane v tej vsebini in na katera čustva igrajo?

- **Manipulirana vsebina:** ko resnične informacije ali slike manipulirajo z namenom zavajanja.



- Izvirna slika srečanja med Greto Thunberg in Alom Goreom je bila preurejena, da lažno trdi, da se je mlada švedska aktivistka srečala z Georgeom Sorosom.
- Razmislite o tem, kakšen je namen prispevka glede počutja ljudi.

Po predstavitvi zgoraj naštetih sedmih kategorij razmislite o:

- primerih, ki jih lahko učenci iz skupine povežejo s katero koli od kategorij.
- vrstah čustev, ki naj bi jih primeri vzpodbudili. Odgovori bodo večinoma strah, jeza, žalost, odbojnost, skrbi itd. Poudarite, da so to vse močna čustva, ki običajno izzovejo enako močno reakcijo.
- Vprašajte se, katera vrsta reakcije je najbolj naravna. Učenci bodo verjetno omenili nujnost pogovarjanja o tem, deljenja z ljudmi, komentiranja itd. - v bistvu *prispevanja k širjenju dezinformacij*.

## **KONCEPTUALIZIRANJE DEZINFORMACIJ: KAKO DEZINFORMACIJE DELUJEJO?**

To bi bil pravi trenutek, da se osredotočimo na pomen čustvene privlačnosti za uspeh dezinformacij. Preden poimenujete ta čustva, vprašajte udeležence, kaj mislijo.

Dezinformacije imajo vedno name igranja na vaša čustva: da bi jokali, kričali, se jezili, se bali, vzklikali v odbojnosti. Zaradi tega vedno ciljajo na stvari, ki so ljudem najpomembnejše: otroci, zdravje, denar ali javne finance. Ena najbolj izkoriščenih tem je identiteta. Dezinformacije bi se lahko nanašale na:

- nacionalna identiteta (npr. EU prepoveduje nekaj, kar je nacionalno običajno);
- verska identiteta (npr. članek, ki zoperstavi pravice muslimanov pravicam kristjanov);
- družbena identiteta (na primer izkrivljena predstavitev dogodka ali dejavnosti, povezane s pravicami LGBT).

Naslovi in teme vključujejo:

- 'Evropsko sodišče za človekove pravice: Od marca 2016 bo v državah članicah Evropske unije krst otrok prepovedan' (Italija, Libero Quotidiano, 2016).
- 'Bolgarske oblasti sledijo norveškemu vzoru kraje otrok iz njihovih družin' (plakati in objave na družbenih medijih; del dezinformacijske kampanje proti reformi socialnega skrbstva otrok v Bolgariji; november, 2019).



- Covid-19 je prevara ali namenoma v laboratoriju razvit virus (marec,2020).
- Družbeni razvoj in nove svoboščine temeljijo na feministični ali homoseksualni agendi, ki je namenjena korupciji javne morale (koncepti feministične in homoseksualne propagande so v veliki meri prisotni v dezinformacijah).<sup>7</sup>

Še posebej učinkovita strategija za preprečevanje širjenja dezinformacij bi bila, da se vedno ustavite in razmišljate, ko naletite na prispevek, ki vas čustveno izzove. Če naletite na nekaj, zaradi česar se jezite ali se bojite, si vedno vzemite trenutek, da razmislite 'Počakaj! Zakaj se tako počutim?' In nato preverite z drugimi viri, če je res.

**!!!** Tu se začne bolj teoretični del seje. Poskusite občinstvo pogosto vprašati, kaj si mislijo, če si lahko omislijo primere ali če mislijo, da so to v nekem trenutku videli / doživeli.

### **Pristni ojačevalniki**

Obstaja več dejavnikov, povezanih z univerzalnim človeškim vedenjem, ki služijo kot pristni ojačevalniki dezinformacij. Sem spadajo:

- **Potrditvena pristranskost:** Ljudje običajno raje berejo in se ukvarjajo z vsebino, ki odraža njihova lastna stališča. Zaradi tega je večja verjetnost, da jo bodo delili, tudi če ni resnična.<sup>8</sup>
- **Homofilija:** Na vedenje ljudi na spletu (vključno z deljenjem vsebine in komentiranjem) vpliva vedenje njihovih spletnih družabnih povezav, saj so ponavadi podobno misleči.<sup>9</sup>
- **Odmevne komore:** Potrditvena pristranskost in homofilija skupaj vodita k oblikovanju spletnih prostorov (odmevnih komor), kjer so ljudje izpostavljeni in s svojimi povezavami delijo pretežno informacije, ki ustrezajo njihovim že obstoječim prepričanjem. To se pogosto dogaja na račun različnosti mnenj in brez upoštevanja resničnosti vsebine ali virov. Algoritmi platform družbenih medijev prispevajo k razvoju takšnih odmevnih komor.<sup>10</sup>

<sup>7</sup> EU vs Disinformation, 'DISINFO: Europe Brings Totalitarian Feminism to Belarus to Destroy Social Values', 2019, prenešeno 19.4.2020, <https://euvsdisinfo.eu/report/europe-brings-totalitarian-feminism-to-belarus-which-destroys-societys-values/>.

<sup>8</sup> Wardle in Derakhshan, 2017, str. 50.

<sup>9</sup> Alaphilippe, Gizikis et al., 2019, str. 21.

<sup>10</sup> Wardle in Derakhshan, 2017, str. 50.

## Širjenje dezinformacij

Naslednji graf je dober instrument za konceptualizacijo širjenja dezinformacij.



11

Graf prikazuje življenjski cikel dezinformacij. Oranžno območje označuje obdobje vzpona, širjenja in vrha dezinformacij. Modro območje predstavlja upad dezinformacij s preverjanjem, širjenjem resnice in analizo vpliva. Včasih vidimo odzive na dezinformacije, katerih namen je zagotoviti dolgoročno rešitev. Mednje spadajo zakonodajne pobude, družbena gibanja ali spremembe spletnih platform za prepoznavanje dezinformacij.

Graf poudarja:

- teme, na katere igrajo dezinformacije: politična, družbena, verska prepričanja.
- oblike dezinformacij: ponavadi digitalne, kot so memi, videoposnetki, članki, objave v družbenih medijih.
- instrumente za krepitev: umetno širjenje (avtomatizirani boti, ki si med seboj delijo vsebino za povečanje učinka), širjenje z orodji (npr. plačljivo oglaševanje) ali resnično propagiranje (nenamerno širjenje prek spletnih uporabnikov).
- pomembnost preverjanja tako vsebine kot vira.
- pomembnost širjenja ugotovitev o vsebini dezinformacij in ozaveščanja ljudi o njih.

<sup>11</sup> Alexandre Alaphilippe, Alexis Gizikis, Clara Hanot, Kalina Bontcheva, 'Automated Tackling of Disinformation', European Parliamentary Research Service, 2019, Brussels, p. 10.

Dezinformacije ne sledijo vedno vsem fazam tega življenjskega cikla. Včasih je dezinformacija opredeljena kot taka že zelo zgodaj in potencialna javna škoda se prepreči pravočasno. V drugih primerih se dezinformacije nikoli ne zasledijo in nenehno širijo svoje učinke zelo dolgo, preden izginejo.

### **Krepitev in socialni mediji**

Eno od spletnih mest, kjer se dezinformacije najlažje širijo in krepijo posledice javne škode, so platforme družbenih medijev, kot sta Facebook in Twitter. Razlogov za to je veliko.<sup>12</sup>

- Družbeni mediji zagotavljajo zelo enostaven način za doseganje številnih ljudi. V bistvu lahko napišete en čustveno provokativen članek ali posnamete videoposnetek in zagotovljeno vam je, da široka skupina ljudi ne bo imela druge možnosti, kot da si ga ogleda.
- Algoritmi teh platform so zasnovani za promocijo vsebine, ki je v trendu. To pomeni, da bolj ko se uporabniki spopadejo z dezinformacijo, več uporabnikov bo dosegla - učinek snežne kepe.
- Dezinformacija ponavadi deluje prek mreže kanalov, ki so vključeni v njeno širjenje. To lahko vključuje ponarejene profile in ponarejene skupine, ki delijo vsebino, kar platforme prepoznajo kot trend. Druga možnost je plačano oglaševanje: spletna mesta z neželenimi novicami ustvarjajo ponarejeno vsebino in jo oglašujejo na spletu; uporabniki prebirajo to vsebino in ustvarjalci vsebine dobijo prihodek od prikazovanja oglasov.
- Družbeni mediji ponujajo veliko oglaševalskih instrumentov za mikro ciljanje. To pomeni, da lahko oblikujete oglas tako, da bo cilj na določeno občinstvo, za katero je večja verjetnost, da bo prebralo to dezinformacijo. Cilji se določijo na podlagi naslovov delovnih mest, članstva v skupinah, prebivališča itd.

Zaključite sejo z vprašanjem, kako so učenci našli dezinformacijo. Se zdaj bolj zavedajo dezinformacij? Katera je bila najpomembnejša točka te seje?

---

<sup>12</sup> Alexandre Alaphilippe, Roman ... 'Face to Face Training for Educators: The Conceptual Background of Disinformation', EU DisinfoLab, 2020, Zalec.